

سازانی نیو ترازان؛ ههولە کورتخایەن و دریژخایەنەکانی سەقامگیری لە هەریمی کوردستان

09-06-2022

نووسەرەکان

زریان روژەهەلاتی

کورتە : کۆبوونەووەی لایەنە سەرەکییەکانی هەریمی کوردستان لە سایەى هێرشێکی دیکەى درونی بۆ سەر هەولێر، هەولێکی سازانە لە نیو ترازنیکی قوولتر، کە دەشی بۆ کورد چارەنووسساز بێت. درۆنەکش نەبی، دیارە کە سازانی نیوخۆیی کورد دلی هەموو لایەك خۆش ناکات، بەلام ئەمە بۆ کوردستانیانی ئیدی وەك پێوستییەکی ژیا نیی لێهاتوو.

كۆبۈنچە لايىھە سەرەككەشلىرى ھەرقايسى كوردستان لە ساپە ھېزىشلىق دېگەن بۇ سەر ھەللىرى، ھەللىكى سازانە لەنىو ترازىلىق قوولتۇر، كە دەشنى بۇ كورد چارەنوووسىز بىت. دۆنەكەش نەبى، ديارە كە سازانى نىوخۇيى كورد دلى ھەموو لايەك خۇش ناكات، بەلام ئەمە بۇ كوردستانىيان ئىدى ۋەك پىويستىيەكى ژيانى لىھاتوۋە.

لە ماۋە رابردودا دوو ھەللى نىوخۇيى ۋە دەرەكى بۇ كوردنەۋە گرىكويرە ھەللىزاردن بە دەستىشخەرى نىچىرقان بارزانى ۋە جىن پلاسارت كراون ۋە بە ئەگەرى زۇر، سەرئەنجام ئەمەش بە سازانى لايەنەكان لەسەر ھەللىزاردن لە ۋادەپەكى نوچ دا كۇتايى دىت، بەلام ئەۋە لىرەدا بايەخى زياترە، ئەك تەنبا بابەتى ھەللىزاردن، بەلكو ھەللى سازاندنى لايەنەكانە لەنىو ئەو ترازانە چەند ئاستەكى كە لە كوردستانى دواي- داعش قوولتۇر بوۋەتەۋە.

ھەللىزاردن، يەكخستنى پىشمەرگە ۋە سەقامگىرى

بىگومان بۇ كۆمەلگە نىۋەلەتتى ۋە نەۋەيەكگرتوۋەكانىش، كاركردى چەرخى ھەللىزاردن لە عىراق ۋە ھەرقايسى كوردستان بە ھەموو كەموكورىيەكانىيەۋە، باشترە لەۋەكى نەبىت ۋە نەكرىت. ھاۋشىۋە ئەۋ ھەللىنەكى كە بۇ سەرخستنى پىشمەرگە ھەللىزاردنە پىشمەرگە عىراق درا، پلاسارت كە لەۋانەيە ناۋەكە ۋەك چالاكترىن نوپەرى رىكخراۋى نەۋەيەكگرتوۋەكان لە عىراق تۇمار بىكرىت، بە ھاۋكارى سەرۋكى ھەرقايسى كوردستان، كار دەكات بۇ ئەۋە رىساي گەمەكى سىياسى لە كوردستان تىكەنچىت ۋە ھەرجۇرىك بىت چەرخى ھەللىزاردن بسوۋرىت.

ئەمە ھەللىكە بۇ ئەۋە لە ماۋە كورتخايەندا سەقامگىرى ھەرقايسى كوردستان پارىزاۋىت، چۈنكە قەيرانە كەلەكەبوۋە ناوخۇيى ۋە دەرەككەشلىق، ۋابانكردوۋە كە ھەللىزاردن بۇ تازەكردنەۋەكى مەنەيە لايەنە سىياسىيەكان ۋە دابىنكردنەۋەكى رەۋايەكى رىزەي، پىويست بىت. بەپنى ئامارە رەسمىيەكان لە سالى 1992 ۋە تاۋەكو ئىستا رىزەي بەشدارىنەكردنى خەلك لە ھەللىزاردن لە 12.6% ھەۋە بۇ 41% بەرز بوۋەتەۋە ۋە ئامارى ناپەسمىش باسى زياتر لەۋە دەكەن. ھەرچۇنك بىت، ناپەزايى دەنگدەر بابەتلىكە حاشاي لىناكرىت ۋە ئەگەر لە دۇخىكى ۋادا ھەللىزاردىش پەكى بىكەۋىت، ئەۋسا لەۋانەيە ناسەقامگىرى زياترىت. ۋەك چۇن تەنبا ماۋەپەكى كەم لە دواي بەشدارىيە كەمەكى خەلك لە ھەللىزاردنى 2018 عىراق، رىشتەپەكى روۋداۋە نىوخۇيەكان سەقامگىرى عىراقىيان خستە مەترسىيەۋە! لە تەنىشت ئەۋەشدا ژمارەكى ئەۋ گەنجانەكى كە تەمەنپان لەنىۋان 15-39 دايە لە ھەرقايسى كوردستان ، لە سەرۋى 2مىليۇن ۋە 500 ھەزار كەس دەبن ۋە بەشۋەكى سىروۋىتى، ئەمانە داۋاي دابەشكردنەۋەكى كار، سەرۋەت، بەشدارى سىياسى ۋە...تاد دەكات. بۇيە ئەگەر چەرخى ھەللىزاردن كار نەكات ۋە دەنگدەرى تۇراۋ بۇ بەشدارى سىياسى ھان نەدرىن، دەشنى ناپەزايى ۋە بىھىۋايەكان بە ئاراستەكى جىاجىادا بچن ۋە ئەگەرەكى گەرە بۇ سەقامگىرى ھەرقايسى كوردستان دروست بىكەن.

بىگومان دەتوانىن چەندىن ھۇكارى دېگەن ۋەك ھېزىش بى ئامانى گروۋپە چەكدارەكان، كوردەۋەكانى داعش ۋە ناكۆكىيەكانى ھەللىرى ۋە بەغا، لەگەل دەستۋەردانى سەربازىيەنى توركيا ۋە ئىران كە بە پاساۋى جۇراۋچۇر، لە رىزى ئەۋ ھۇكارانە دانىن كە ھەرەشە بۇ سەقامگىرى كوردستان دروستدەكەن ۋە، كاتىكىش كە گىرتى ھەللىزاردن ۋە مەنەيە لايەنەكان ۋە رەۋايى ھەبىت، ئەۋ ھەرەشەپە كارىگەرتر دەبىت. ئالزەۋەپە كە ھەللى نىوخۇيەكان بە دەستىشخەرى نىچىرقان بارزانى سەرۋكى ھەرقايسى كوردستان ۋە ھەللى دەرەككەشلىق كە جىنپىن پلاسارت سەرۋكى نىردەكى نەۋەيەكگرتوۋەكان لە عىراق تىيدا پىشمەرگە، ۋاتايەكى زۇريان بۇ پىرسى سەقامگىرى ھەرقايسى كوردستان ھەيە.

كۆلەگە راکرتنى ھەموو كۆمەتلىك چەندەكى ياسا ۋە رىساكانى گەمە سىياسىيەكان بىت ۋەك ھەللىزاردن، ئەۋەندەش ئەۋ "زۇرە رەۋايە"يە كە پىويستە ھەر كۆمەتلىك ھەبىت بۇ ئەۋەكى بىتوانىت ياسا ۋە بىپارەكانى جىبەجىبكات. بۇيە ھەر كاتىك لە ھەر شۇنپىك، ھەر كۆمەتلىك كۆنترۆللىكى يەكەستى بەسەر ھىزە سەربازى ۋە چەكدارىيەكاندا نەبوۋ، ئەۋسا زياتر لە رىكخراۋى، پىشمەرگە زال دەبىت. كەلپنى ئەمنى دروست دەبىت ۋە ئەۋ ۋلاتە سەقامگىر نابىت. دۇخى ئىستاي كورد ۋە فەلەستىنپەكان باشترىن نمونەپە بۇ ئەۋەكى چۇن فرەھىزى ۋە يەكەبوۋنى بالى سەربازى ۋادەكات ۋلاتىك بە پەرتەۋازەيى بىمىننەۋە. ئا لىرەۋە، ئەگەر كۆتەكانى سەرۋكى ھەرقايسى كوردستان سەبارەت بە پىويستى كىشانەۋەكى دەستى حىزب لە كارۋارى پىشمەرگە ۋەك يەككە لە ھۇكارە بىچىنەپەكانى سەقامگىرى سەربىكرىت، ئەۋسا ھەرقايسى كوردستان قەلەمبازلىك دەكات ۋە بەكردەۋە پىشمەرگە بىتاتنانى خۇى تۆكەمە دەكات. بىگومان ئەۋەش ھەللى دىرژخايەنەكى سەقامگىرىيە!

سازان يان ترازانى زياتر؟

هەريمى كوردستان لە بەردەم گۆشارىكى زياتر لە جارانه. لە دوورپانيكدايه كه يان دەبى لە نيوخۆ بسازى يان زياتر بترازى! بەرله هەموو شتيك ترازانىك لە نيو كۆمەلگەدا هەيه. لە هەريمى كوردستان نەوہيهكى تازە كه داينامىكى گۆرانه گەشەى كردووہ و ھيزە سياسىيەكان ئىدى ناتوانن لەمە زياتر چاوى لى بپۆشن. و دووريش نيه كه ئەم نەوہ تازەيه لە دوو خولى داھاتووى ھەلبژاردن دا رووخسارى سياسەت لە كوردستان زياتر بگۆرپت.

ترازانى سياسى لە كوردستان بەشيكى پەيوەندى بە ھاتنى نەوہى دووہمى سەركردەكانەوہ ھەيه كه ھەريەكەو تەقەلاى قايمكردنى پيگەى خۆى دەدات. ئەگەر ركاھەريى نيوان سەركردە تازەكانى كورد ريسايەكى نوو وەرئەگرپت و ھەك سالىنى سەرەتاي بزاھە كوردستانىيەكان بپت، ئەوا ليكترازانى زياتر لە ئاسۆيە و زۆر دەر و دراوسيش بە گەرمى پالپشتى لە قولكردنەوہى ركاھەرييە نيوخۆيەكانى سەركردەكانى كورد دەكەن كه تەنيا سياسى نيه و بەھۆى نايەكانگيريى ھيزى سەربازىيەوہ، ھەميشە پۆتانسييەلى ئالۆزى و گىرمى زياترى تپدايه.

ترازانيشكيش لە پەيوەندى كورد و دەوربەرەكەيدا ھەيه. ئىستا ئىدى كارىگەرييەكانى قۇناخى پۆست ـ داعش لەسەر سياسەتى كوردى خەريكە روونتر لە جاران دەردەكەون. شەپى وەرگرتنەوہى خاك لە داعش كۆتايى ھات و ئەو بايەخەى كورد چى لە ھەريمى كوردستان و چى لە رۆژئاواى كوردستان ھەك لەشكرى پيادەى شەپى دژى تيرۆر بۆ دنيا ھەيبوو، ھاوشيوہى سالىنى گەرمەى شەپى داعش نيه و ئەمەش وادەكات كه كورد بە ناچارى بە پەيوەنديە دەركيەكانى خۆيدا بچپتەوہ، بەلام بەر لەوہ پيوستى بە سازانى نيوخۆيە!